

ЕДИН ЗАДОЧЕН СПОР ЗА „ВЕЛИКАТА РИЛСКА ПУСТИНЯ“

Николай Аретов

Иван Вазов олицетворява доминиращата в българската литература представа за писателя, за писателското отношение към света, към българина, към българската природа. Тази представа охотно е подета от образователната институция, до голяма степен – и от критиката – и оформя мисленето на другите пишещи и особено на читателската публика. Но съществуват и други, алтернативни гледни точки, които закономерно се изявяват и чрез открити или завоалирани възражения към каноничния писател Ив. Вазов. Тук ще бъде разгледан един случай на подобни несъгласия, приели формата на задочен спор за „Великата“ Рилска пустиня, и нейния автор. Те се откриват в текстове от средата на XX в. и са дело на един подчертано неканоничен писател – Асен Христофоров.

Няколко думи за него. Ас. Христофоров (1910–1970) е до голяма степен писател по неволя. Той завършва London's School of Economics през 1934 г., връща се в България и се отдава на академична кариера, съвсем млад става професор по икономика. По това време дебютира в литературата със „Скици из Лондон“ (1945), автобиографична книга, която може да бъде определена и като пътепис и която се радва на забележителен успех. Няколко години по-късно Христофоров е уволнен, а след това и разследван за шпионаж и изпратен в Белене. До края на живота си няма възможност да се върне към академичните си занимания, но в средата на 50-те години започва да публикува преводи, литературни творби със силен автобиографичен елемент, краеведски изследвания и др. Голяма част от времето си прекарва в Говедарци, селото присъства в много от текстовете му, било с реалното си име, било с по-старото Мацакурци. В практически всички литературни и краеведски произведения на Христофоров присъства Рила.

Творчеството на Христофоров заслужава специално внимание, а един от най-интересните за изследователя му аспекти са многобройните интертекстуални връзки, а и автотекстуални връзки. Особено място в творчеството на Христофоров заемат Алеко Константинов и Ив. Вазов, с които той се поставя в един контекст, наистина по съвсем различен начин при двамата. Много от Алековия тип писане, Алековата представа за литература присъства у Христофоров. Веднага се забелязват сходните елементи в интереса и представянето на англосаксонския свят, видени и от журито на Писателския съюз, което присъжда на дебютната книга „Скици из Лондон“ наградата „Алеко Константинов“. В тази книга, а и след това, у Христофоров се открива интерес към типа Бай Ганьо. Както и преклонението пред българската природа, на първо място планината